

Науковий вісник Чернівецького університету імені
Юрія Федьковича: Історія. – № 1. – 2024. – С. 79–86
History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University. – № 1. – 2024. – pp. 79–86
DOI <https://doi.org/10.31861/hj2024.58.79-86>
hj.chnu.edu.ua

УДК 94(477):001.891

© Олег Шилюк* (Чернівці)

ДОСЛІДНИЦЬКІ ТЕНДЕНЦІЇ В ГАЛУЗІ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ: НАУКОМЕТРИЧНИЙ АНАЛІЗ ЗА БАЗОЮ WOS

Стаття присвячена сучасному стану і майбутнім напрямкам дослідження історії України через публікаційну активність, представлена в реферативній базі даних цитувань Web of Science Core Collection. Багатоаспектність досліджуваного поняття зумовлює використання наукометричного аналізу з використанням бібліометричних методик на основі аналітичних інструментів Web of Science, Google Trends та VOSviewer. Мета цієї праці полягає в багаторівневому аналізі наукових досліджень з історії України. Методологічною основою дослідження є сукупність наукових публікацій, проіндексованих в базі Web of Science за період 1971–2024 рр.

Отримані результати свідчать про певне зростання тенденції щодо поширення наукових досліджень з тематики «Історія України», проте стадія активного розвитку досліджень припадає на 2015–2023 рр. Географічні центри досліджень – це Україна, США, Польща, Німеччина, Велика Британія. Аналіз галузевої структури досліджень історії України демонструє певний різноплановий характер теми, що вивчається. Кластерний аналіз ключових слів дав змогу виокремити шість основних кластерів наукових досліджень.

Перспектива подальших досліджень полягає у застосуванні отриманих результатів аналізу для майбутніх наукових розвідок. Стаття не лише з'ясовує нинішній статус досліджень з історії України, але також підказує нові напрями, які супроводжують вчених і практиків галузі. Прогалини в дослідженнях можуть слугувати мотивацією для подальшої наукової роботи за тематикою «Історія України».

Ключові слова: історія України, наукометрія, бібліометричний аналіз, кластерний аналіз, Web of Science, Google Trends, VOSviewer.

Oleh Shyliuk (Chernivtsi)

RESEARCH TRENDS IN THE FIELD OF UKRAINIAN HISTORY: A SCIENTOMETRIC ANALYSIS ON WOS BASIS

Abstract. The article is dedicated to the current state and future research directions on Ukrainian history through the publication activity presented in the Web of Science Core Collection citation database. The multifaceted nature of the concept under study necessitates the use of scientometric analysis employing bibliometric methodologies based on the analytical tools of Web of Science, Google Trends, and VOSviewer. The aim of this work is a multi-level analysis of scientific research on Ukrainian history. The methodological basis of the study is a collection of scientific publications indexed in the Web of Science database for the period since 1971 to 2024.

As far as the author is aware, this scientometric analysis can be considered the first of its kind, as it covers a specific scope of research on Ukrainian history. The results of this study have shown that there is a yearly trend of a sharp increase in the number of studies on Ukrainian history. The article identifies

* к.і.н., асистент кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

PhD in History, Assistant Professor, Department of History of Ukraine, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

orcid.org/0000-0003-4387-3402

e-mail: o.shyliuk@chnu.edu.ua

problems and opportunities for research on the topic of «History of Ukraine». The conclusions are aimed at providing important information related to these studies, such as (1) the characteristics of publications on the abovementioned topic, (2) the most relevant references, (3) the main journals for publishing research results, and (4) the main countries and authors which are active in this research field, as well as potential opportunities for collaboration.

The obtained results indicate a certain growth trend in the distribution of scientific research on the topic of «History of Ukraine». However, the stage of active development of these studies falls within the period since 2015 to 2023. The geographical centres of research are Ukraine, the USA, Poland, Germany, and the United Kingdom. An analysis of the sectoral structure of research on Ukrainian history demonstrates a somewhat diversified nature of the topic under study. A cluster analysis of keywords allowed for the identification of six main clusters of scientific research.

Although this article aims to conduct a thorough review of research on the history of Ukraine, the conclusions should be interpreted with caution, considering specific limitations. Firstly, the prestigious WoS database was chosen, which is a significant informational resource due to its broad coverage and high-quality research. However, documents related to Ukrainian history may be available in other repositories or databases. Accordingly, using a different database might yield a similar or different set of conclusions. Additionally, the author excluded certain types of documents, such as books and book chapters, from the analysis process. Therefore, future researchers could expand the conclusions of this review by using different databases or including other document formats besides articles. Secondly, the selection of publications on the history of Ukraine in this review was limited to a precise keyword, which might have resulted in the exclusion of certain regional historical research materials whose authors did not associate their work with Ukrainian history.

The presented material can help practitioners and researchers gain a better understanding of the current state of the research field on the topic of «The History of Ukraine» and serve as a starting point for future studies. The article not only clarifies the current status of research on Ukrainian history but also suggests new directions for scholars and practitioners in the field. Gaps in the research can motivate further scientific work on the topic of «The History of Ukraine». Additionally, it is hoped that the presented material will encourage a broader representation of the vast scope of research on Ukrainian history in the global scientific community – from archaeology to the present day. This becomes particularly significant in the current era, where there are fakes and targeted propaganda from the aggressor country against Ukraine and its history.

Keywords: *history of Ukraine, scientometrics, bibliometric analysis, cluster analysis, Web of Science, Google Trends, VOSviewer.*

Актуальність теми дослідження. В розвитку сучасної науки необхідно враховувати актуальні світові досягнення. Застосування наукометричних інструментів аналізу даних надає можливість опрацювати значний масив матеріалів, що дозволяє певним чином визначити тенденції в наукових дослідженнях, які складно отримати без застосування спеціальних засобів. Названий метод аналізу дає змогу визначати напрямки наукових досліджень з відповідним ступенем глибини, широкою деталізацією, знайти певні закономірності в дослідницькій роботі вчених різних країн світу.

Постановка проблеми. Професійні наукові дослідження з історії України сформувалися ще на початку XIX ст. Це відбулося в результаті процесу інституціоналізації історичної науки – першочергово створення наукових товариств, університетів, які стали центрами вивчення історії та підготовки професійних істориків (М. Костомаров, М. Максимович, М. Грушевський та інші). Після проголошення незалежності України дослідження з історії України позбуваються ідеологічного нашарування і стереотипів, стаючи предметом серйозного документально-аналітичного студіювання, що також пов'язано з відкриттям значного масиву архівних документів.

Увага до історичних досліджень не втрачає актуальності і сьогодні – в складні роки Української державності. Зростання наукової активності, збільшення кількості публікацій сприяло накопиченню значного масиву даних для пошуку і виявлення особливо значимих та перспективних напрямків подальших досліджень. Відповідно збільшується і кількість спроб оцінки наукового впливу досліджень, зокрема і у соціальних та гуманітарних дисциплінах¹.

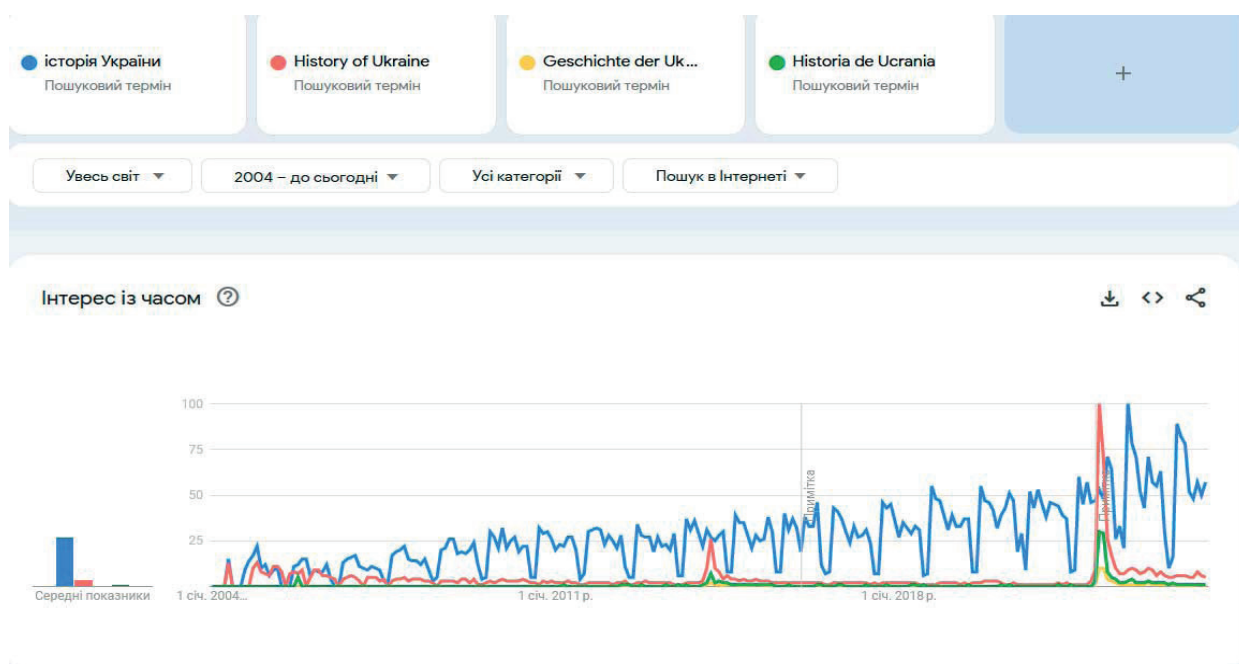
Наукометричний аналіз дає кількісну інформацію щодо розвитку певної теми, включаючи тенденції результатів і фокусів, мереж співпраці, тематики дослідницьких кластерів, моделі історичної еволюції та мережі спільного цитування. Порівняно з описовими оглядами, наукометрія має перевагу швидкого визначення ключових питань, що становлять інтерес, і орієнтування на майбутні дослідження. Аналізуючи та синтезуючи ключові напрямки досліджень з історії України, першочергово розглядається питання поширення цієї інформації в міжнародному науковому середовищі, що має велике значення для дослідників і практиків.

Методи дослідження. У цьому огляді відображено статус досліджень з історії України. У квітні 2024 р. було зібрано дані з Web of Science Core Collection² (далі WoS) за допомогою пошукових запитів документів. Дослідження проводилось за допомогою бібліометричних методик. Для пошуку і відбору публікацій було вибрано основну колекцію WoS, яка є вагомим джерелом даних для наукометричних досліджень. Дані, використані в наукометричному аналізі, були завантажені з WoS від часу створення бази даних до 1 травня 2024 р. **Інший етап аналізу полягав у імпорті отриманих даних у програму VOSViewer³ та проведенні візуалізації, зокрема створення карти ключових слів, співавторство країн, організацій та науковців.**

Проведення дослідження у кілька етапів першочергово пов'язано з використанням різних інструментів та ресурсів з метою здійснення найбільш повного та якісного аналізу. На першому етапі визначалась частота застосування запиту «Історія України». За допомогою інструменту Google Trends, публічного додатка, який, ґрунтуючись на пошуковій системі Google, відображає частоту пошукової популярності певного терміна відповідно до загального обсягу пошукових запитів різними мовами у регіонах світу.

Оскільки вказаний інструмент має певні обмеження в хронології відбору даних, аналіз починається лише з 2004 року.

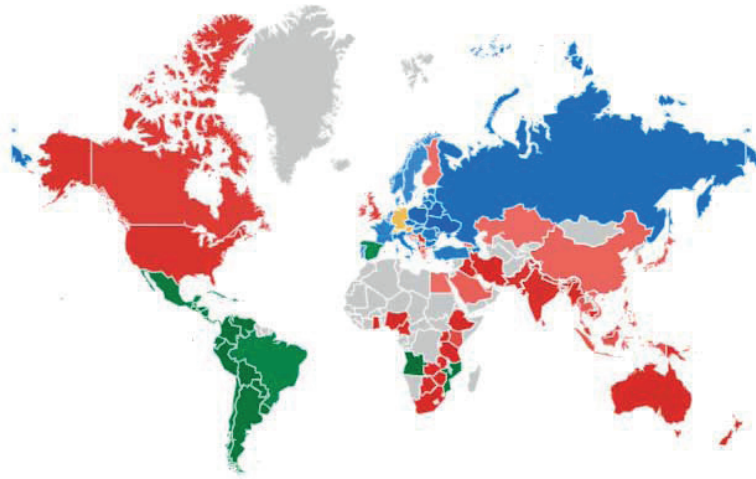
Для дослідження було обрано період з 2004 по 2024 рік. Ознайомитися з динамікою частоти пошуку терміна «Історія України» можна на малюнку 1.

Мал. 1. Динаміка частоти застосування запиту «Історія України» в пошукових системах за період 2004–2024 рр. (побудовано автором за допомогою інструменту Google Trends)

Спостерігається постійна тенденція зростання пошукової активності за україномовним терміном за весь період аналізу. Стосовно результатів пошуку іншими мовами, зокрема англійською, німецькою, іспанською, спостерігається пікове зростання у ключові для Української державності роки – 2004, 2014 та 2022. Тобто зростала зацікавленість не просто до поточного стану в Україні в переломні моменти, але й до її історичної спадщини (мал. 2).

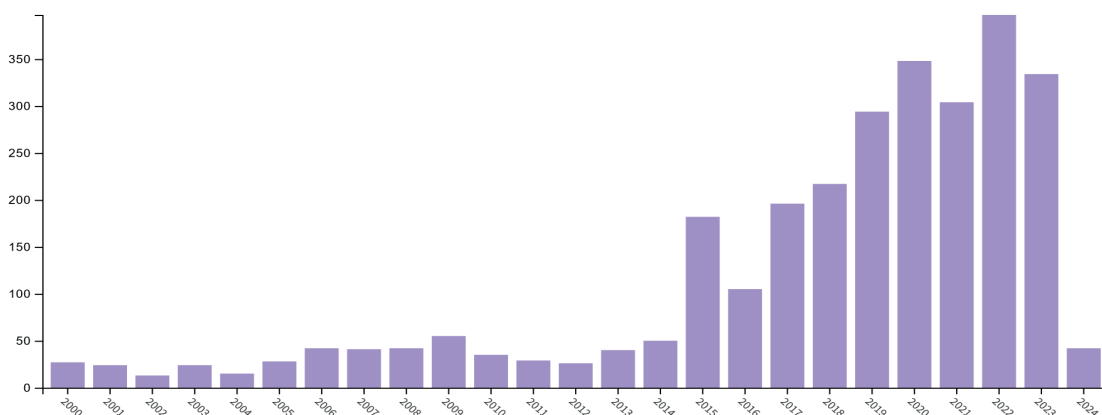
● історія України ● History of Ukraine
 ● Geschichte der Ukraine ● Historia de Ucraina

Мал. 2. Порівняльний розподіл за регіонами. Інтенсивність кольору показує відсоток пошукових запитів (побудовано автором за допомогою інструменту Google Trends)

На другому етапі у квітні 2024 р. за допомогою пошукових запитів документів було зібрано дані з WoS. Для відображення динаміки публікаційної активності в базі даних WoS було відібрано статті за темою «Ukraine» (пошук за назвою, анотаціями, а також авторськими і додатковими ключовими словами) та обмежено тематику результатів пошуку історією.*

Початково було отримано 3254 документи. **Кількість публікацій** досліджень з питань історії України, ймовірно, зростатиме й зростатиме з кожним роком. Найвищий показник кількості публікацій становив 397 матеріалів у 2022 р. Перші публікації з історії України в системі WoS з'явилися у 1971 р.** Активізація публікаційної активності з досліджуваної проблематики спостерігається з 2015–2016 рр. (мал. 3).

Мал. 3. Динаміка публікаційної активності з дослідження історії України за період 2000–2024 рр. (побудовано автором на основі бази даних WoS)

* Ukraine (Topic) and History (Web of Science Categories)

** Holubnychy, V. (1971). [Review of *Ukraina v systemi vserosiys'koho rynku 60-90-kh rokiv XIX st.*, by I. O. Hurzhy]. *The American Historical Review*, 76(3), 807-808. <https://doi.org/10.2307/1851713>

Sawczuk, K. (1971). The Ukraine: a Sovereign and Independent State? A Juridical Approach. *European Studies Review*, 1(4), 377-396. <https://doi.org/10.1177/026569147100100404>

Основний масив публікацій складають статті (Article) – 2196 (понад 67 %) та книжкові рецензії (Book Review) – 816 (понад 25 %). Подальший аналіз досліджуваної теми проводиться з обмеженням за типом документа – стаття. В цьому аналізі не буде використовуватись інформація про статті з авторством представників країни-агресора.*

Хоча всі дослідження стосуються історії загалом, частково трапляється перетин з іншими напрямками, зокрема – політологія, регіональні студії, археологія, історія філософії та науки, етнологія тощо.

Таблиця 1. Дослідницькі галузі

№	Назва напрямку	Кількість публікацій	% співвідношення
1	Political Science	781	6.1 %
2	Area Studies	124	5.6 %
3	Archaeology	120	5.5 %
4	History Philosophy Of Science	106	4.8 %
5	Ethnic Studies	94	4.3 %

Усього представлено публікації з 53 країн.** Аналіз розподілу публікацій по країнах дав змогу виявити ядро найбільш прогресивних із них, на які припадає понад 74 % публікацій. Однозначним лідером за кількістю документів є Україна, загалом 1194 публікації (понад 54 % від загальної кількості).

Таблиця 2. Країни

№	Країна	Кількість публікацій	% співвідношення
1	UKRAINE	1.194	54.3 %
2	USA	151	6.9 %
3	POLAND	84	3.9 %
4	GERMANY	77	3.5 %
5	ENGLAND	65	2.9 %

Якщо проаналізувати організаційну приналежність авторів, ми виявимо десять провідних університетів України, які підготували 817 статей (понад 37 % від загальної кількості) щодо досліджень з історії України.

Таблиця 3. Афіліяція авторів

№	Організаційна приналежність	Кількість публікацій	% співвідношення
1	NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES UKRAINE	328	14.9 %
2	INSTITUTE OF HISTORY OF UKRAINE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF UKRAINE	100	4.6 %
3	V I VERNADSKYI NATIONAL LIBRARY OF UKRAINE	97	4.4 %
4	TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV	72	3.3 %
5	IGOR SIKORSKY KYIV POLYTECHNIC INSTITUTE	58	2.6 %
6	BORYS GRINCHENKO KYIV METROPOLITAN UNIVERSITY	39	1.8 %
7	UZHGOROD NATIONAL UNIVERSITY	33	1.5 %

* Це 243 статті, які потребують іншого аналізу в контексті використання наукових публікацій як інструменту російської імперської пропаганди.

** 231 запис (10,5 %) не містив даних щодо країни авторів. Це є досить важливою проблемою для проведення наукометричного дослідження, коли не повністю представлені метадані публікації.

8	DROHOBYCH IVAN FRANKO STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY	32	1.5 %
9	ZAPORIZHZHIA NATIONAL UNIVERSITY	31	1.4 %
10	PAVLO TYCHYNA UMAN STATE PEDAGOGICAL UNIVERSITY	27	1.2 %

Статті з досліджуваної проблеми опубліковані на 18 мовах. Англійська та українська мови є переважаючими – 948 (43.1 %) та 637 (28.9 %) статей відповідно, також частина статей опублікована німецькою – 53 (2.4 %), французькою – 37 (1.6 %) та польською – 25 (1.1 %) мовами.

Аналіз публікацій за назвами видань дав змогу встановити 244 найменування, в т.ч. вісім журналів, у яких опубліковано найбільшу кількість статей (разом понад 55 % від загальної кількості).

Таблиця 4. Розподіл назв журналів за кількістю публікацій

№	Назва	Кількість статей	% співвідношення
1	UKRAINSKYI ISTORYCHNYI ZHURNAL	274	12.5 %
2	SKHIDNOIEVROPEISKYI ISTORYCHNYI VISNYK EAST EUROPEAN HISTORICAL BULLETIN	269	12.2 %
3	STORINKY ISTORIYI HISTORY PAGES	232	10.6 %
4	RUKOPYSNA TA KNYZHKOVA SPADSHCHYNA UKRAINY MANUSCRIPT AND BOOK HERITAGE OF UKRAINE	169	7.7 %
5	EMINAK	104	4.7 %
6	NATIONALITIES PAPERS THE JOURNAL OF NATIONALISM AND ETHNICITY	75	3.4 %
7	AB IMPERIO STUDIES OF NEW IMPERIAL HISTORY AND NATIONALISM IN THE POST SOVIET SPACE	72	3.3 %
8	JAHRBUCHER FUR GESCHICHTE OSTEUROPAS	38	1.7 %

Як свідчать дані, наведені в таблиці, явним лідером за кількістю опублікованих статей є «UKRAINSKYI ISTORYCHNYI ZHURNAL», «SKHIDNOIEVROPEISKYI ISTORYCHNYI VISNYK» (обидва відносяться до Q3 в категорії «HISTORY») та «STORINKY ISTORIYI» (Q4 в категорії «HISTORY»). Проаналізувавши найбільш цитовані статті, виокремили видання, де такі матеріали найчастіше публікуються, – «NATIONALITIES PAPERS-THE JOURNAL OF NATIONALISM AND ETHNICITY» (Q1 в категорії «HISTORY») – 16 статей із 100 найбільш цитованих.

Інформативною для наукометричних досліджень вважають творчу активність та лідерство науковців – авторів публікацій. Серед науковців, які досліджують питання, що стосуються історії України, встановлено лідерів за кількістю публікацій (7 і більше) з-понад 2 тис. авторів.

Таблиця 6. Автори

№	Назва	Кількість статей	Країна
1	Degtyarev S.	14	Україна
2	Hrytsiuk V.	8	Україна
3	Lysenko O.	8	Україна
4	Mashtalir V.	8	Україна
5	Gilley C.	7	Велика Британія
6	Kulyk V.	7	Україна
7	Matiash I.	7	Україна
8	Penter T.	7	Німеччина
9	Trofymovych V.	7	Україна

Окремо проведений аналіз найбільш цитованих публікацій дав змогу виокремити 100 з них для подальшої більш досконалої оцінки. Окремо варто наголосити, що **65 з них опубліковані за останні 8 років (2014–2022)**. Судячи з тематики найбільш цитованих робіт, зацікавлення науковців спрямоване на дослідження:

- війни Росії проти України (зокрема, аналіз через призму російського імперіалізму та українського громадянського націоналізму; використання історії в політичних суперечках; концепція «постколоніальної революції» тощо);
- мовної ідентичності та історичної пам'яті;
- історії України як складової загальноєвропейської історії;
- світових воєн, голокосту та геноциду мирного населення;
- України в складі Російської імперії та СРСР.

Третій етап аналізу полягав у імпорті отриманих результатів з WoS у програму VOSViewer та проведенні візуалізації отриманих даних, зокрема створення мапи ключових слів. Використання можливостей програмного забезпечення VOSViewer дало змогу розподілити ключові слова в основні кластери за методом щільності взаємозв'язків. Десять повторів були критерієм мінімальної кількості документів, пов'язаних із ключовими словами. Отже, 90 ключових слів із 7098 досягли порогових значень і були згруповані в 6 кластерів.*

Кластер 1. **Репресії**, 18 тем, зокрема: agriculture, church, genocide, holocaust, holodomor, ideology, occupation, oral history, propaganda, repression, peasantry.

Кластер 2. **Друга світова війна**, 17 тем, зокрема: anti-semitism, eastern Galicia, great patriotic war, soviet Ukraine, ukrainian nationalism, Ukrainian people's republic, Volyn, western Ukraine.

Кластер 3. **Російсько-українська війна**, 16 тем, зокрема: Donbas, identity, memory, national identity, nationalism, state, violence, war.

Кластер 4. **Перша світова війна**, 15 тем, зокрема: Bessarabia, Czechoslovakia, Eastern europe, emigration, Galicia, historical memory, hungary, migration, Romania, Transcarpathia.

Кластер 5. **Історіографія**, 14 тем, зокрема: culture, education, historiography, independence, manuscript, methodology, Polish-lithuanian commonwealth, source studies, Ukrainian revolution.

Кластер 6. **Міжнародний**, 10 тем, зокрема: cooperation, Crimea, European union, foreign policy, integration, international relations, NATO.

Висновки. Наскільки відомо автору, цей наукометричний аналіз можна вважати першим у своєму роді, який охоплює певний ландшафт досліджень з історії України. Результати цього дослідження показали, що існує щорічна тенденція до різкого зростання кількості досліджень з історії України. В статті виявлено проблеми та можливості для дослідження за тематикою «**Історія України**». Висновки спрямовані на надання важливої інформації, пов'язаної з цими дослідженнями, такими як (1) характеристика публікацій за представленою тематикою, (2) найбільш релевантні посилання, (3) основні журнали для публікацій результатів досліджень та (4) основні країни й автори, що діють у названій галузі дослідження, потенційні можливості співпраці.

Хоча ця стаття має на меті виконання ретельного огляду досліджень з історії України, висновки варто пояснювати з обережністю, зважаючи на конкретні обмеження. По-перше, була обрана престижна база даних WoS, досить вагомий інформаційний ресурс завдяки широкому охопленню та представленим якісним дослідженням. А проте документи, пов'язані з історією України, можуть бути доступні в інших сховищах або базах даних. Відповідно при використанні іншої бази даних може виникнути подібний або відмінний набір висновків. Водночас автор виключив деякі типи документів, наприклад, книги та розділи книг, з процесу аналізу. Тому майбутні дослідники можуть розширити висновки цього огляду за допомогою різних баз даних або вимірювань інших форматів документів, ніж статті. По-друге, вибір публікацій з історії України у поданому огляді було обмежено точним ключовим словом, що могло спричинити виключення з аналізу певної кількості матеріалів регіональних історичних досліджень, автори яких не асоціювали свої роботи з історією України.

Представлений матеріал може допомогти практикам і дослідникам забезпечити краще розуміння поточного стану дослідницького поля за тематикою «**Історія України**» і служити відправною точкою для майбутніх досліджень. Стаття не лише з'ясовує нинішній статус досліджень

* Назви кластерів авторські, на основі аналізу спільного характеру виявлених тем.

з історії України, але також підказує нові напрями, які супроводжують вчених і практиків галузі. Прогалини в дослідженнях можуть слугувати мотивацією для подальшої наукової роботи за тематикою «Історія України». Окрім того, є сподівання, що представлений матеріал спонукатиме більш широко представляти в світовому науковому просторі весь велетенський масив досліджень з історії України – від археології до сучасності. Це набуває особливого значення в нинішній час, коли існують фейки та цілеспрямована пропаганда країни-агресора проти України та її історії.

¹ S. Nazarovets, O. Mryglod, *Ukrainian Arts and Humanities Research in Scopus: A Bibliometric Analysis*, in «Library Hi Tech», 2023, URL: <https://doi.org/10.1108/LHT-05-2023-0180>.

² *Web of Science / Clarivate Analytics*, URL: <https://www.webofscience.com>.

³ *VOSviewer / Centre for Science and Technology Studies, Leiden University*, (version 1.6.20, October 31, 2023), URL: <https://www.vosviewer.com>.

References

1. Nazarovets S., Mryglod O., *Ukrainian Arts and Humanities Research in Scopus: A Bibliometric Analysis*, in «Library Hi Tech», 2023, URL: <https://doi.org/10.1108/LHT-05-2023-0180>.

2. *VOSviewer / Centre for Science and Technology Studies, Leiden University*, (version 1.6.20, October 31, 2023), URL: <https://www.vosviewer.com>.

3. *Web of Science / Clarivate Analytics*, URL: <https://www.webofscience.com>.